

Egy varázsserejű kismanó

KÓVÁRI ORSOLYA

Kétféle színészt szeretünk. Az egyik szakmailag kifogástalan, véletlenül se találunk rést színészi vértetén. Profi. Kisujjában van a technika, és azt bármikor, bárhol, bármilyen körülmények között azonnal képes előhívni. A másik egyszerűen csak ott van, létezik, áll a szemünk előtt teljes emberi mivoltában, őszintén, szenvedélyesen vagy éppen szerencsétlenül. Sejtjeiből hívja elő elképesztő tartalmait. Ez eleméntáris élmény. Vulkánkitörés. Ilyenkor még az esetleges szakmai pongyolaság is eltölpül a jelenlét mellett. Egy kezünkön nagyjából meg is tudjuk számolni, hány magyar színészre képes erre. Az egyik Nagy Mari. (A másik Monori Lili, de ő egy külön cikk.)

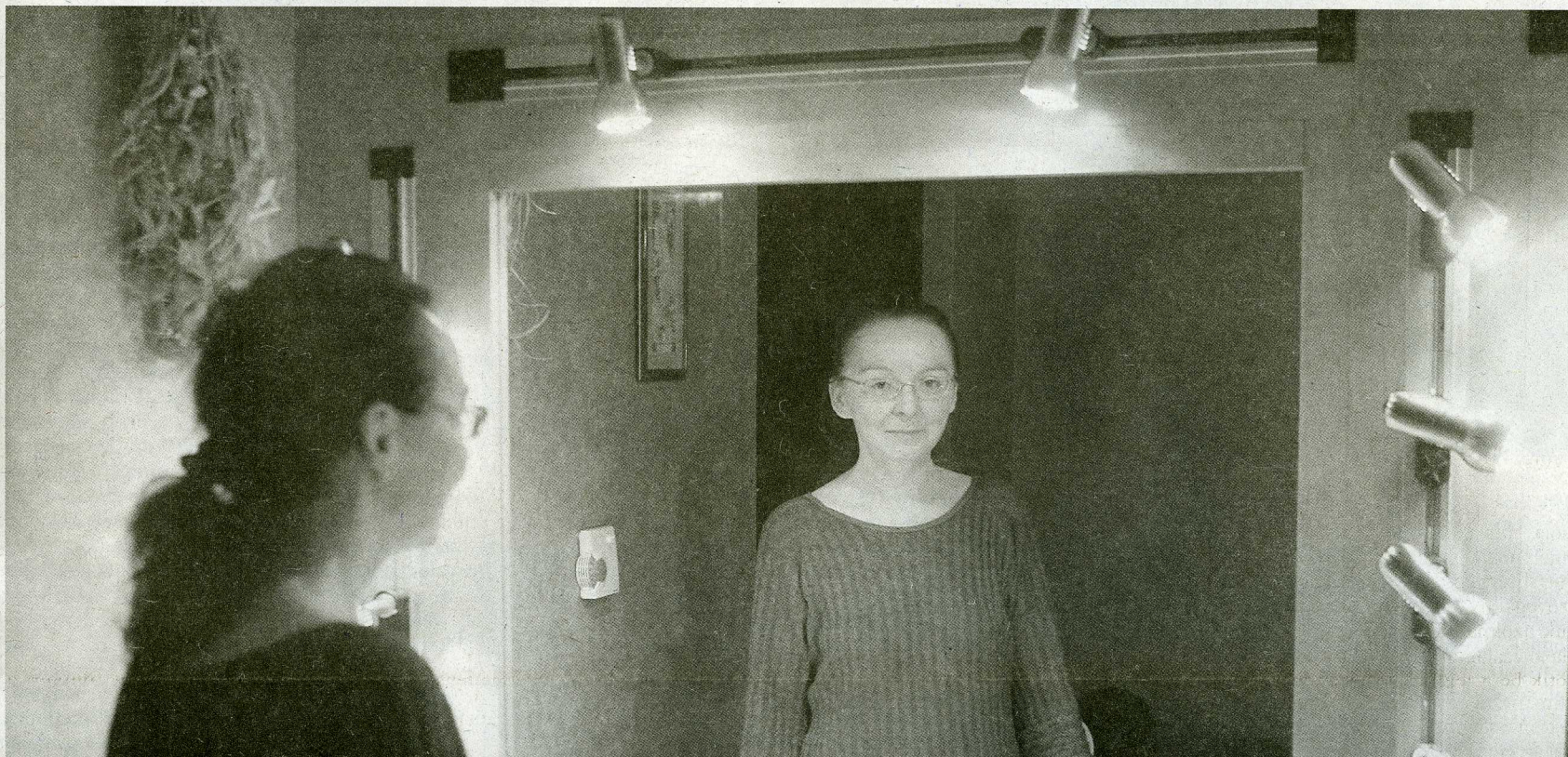
eddig nem gondolta róla kétszer ugyanazt – ahogy senki másról sem –, ezért ment Nagy Mari szó nélkül a Nemzetibe. Nem pozícióért. Feltétlen bizalomból. Mindig akkor tudott továbblépni, amikor egy rendező meglepte, mikor valami olyat kellett előbányásznia magából, amit nem ránthattott elő a melleszerebből, amiről nem is hitte volna, hogy feltárható.

Olyan könnyedén hallgatott most ösztöneire, ahogy anno Gothár Péter és A részleg miatt hátat fordított a másfél évtizednyi Kaposvárnak. Ott lepörgött szeme előtt egész addigi színházi élete: az első meghatározó előadás – a Hamupipóke Pogány Judittal a főszerepben –, az a pillanat, mikor Ács János jóvoltából először léphetett ki a takarásból a Balkon Chantal-jában, és az,

nem a rémület fokozatos eluralkodását akarta bemutatni; nem korrekt szerepívet kívánt hozni. Helyette különös kettősséget csempészett Bodor Ádám novellájába: mintha Weisz Gizella az internálást, a száműzetést valamiféle lehetőségként élte volna meg. Mintha az út előrehaladtával az egyre érintetlenebb természet a szabadulást jelentette volna számára. Szabadulást a mindennapokból, a diktatúra szemétteléről. Úgy ült a lavór langyos vízben a jég hideg kunyhó közepén, mintha egy fürdőmedencében járná át egész testét a forróság. Úgy látott hozzá új élete berendezéséhez, mintha habos kakaót kortyolgatna. Akár egy szent, megpróbálta megváltani a másik száműzöttet. Bármilyen patetikusan hangzik, Nagy Mari sorsot teremtett Weisz Gizellá-

ő még súgott Kaposvárott Gothár-rendezésben, másrészt megdolgozta a feladat, hogy a sok biztonságos, szótlan este után – mást ne mondjunk, Petra von Kant Marlenéje – hirtelen nagyjelenetek sorát kell felmutatnia, meghozza Csomós Mari oldalán. A Nem félünk a farkastól legendás előadással vált az igényes színházjárók körében. A szakmának is automatikusan ez jut eszébe, ha Edward Albee neve tűnik fel a színlapokon.

Az Új Színházba Novák Eszter vitte rendezőasszisztensnek, ott ragadt színésznek. Egyetlenegyszer gondoltak rá igazán. Mikor Kádárnét játszotta Kornis Mihály kétszemélyesében. Egyébként meg ő lett a megbízható. A patent. Aki minden körülmények között hozza az előadást. Túl jó volt

Nincs olyan mennyiségű szöveg, írói instrukció, rendezői talány, amely felvonná a versenyt Nagy Mari hárompernyi jelenlétével. Egyáltalán nincs szüksége szavakra. A legkevesebb eszükkel a legtöbbet adja. Nem egyszerűen jó színész. Még annál is jobb. Fokozhatatlan. Fegyvertény bármely társulatban. Színésznőből mindenütt van bőven, ha megfognák egymás kezét, körülölelhetnék a Földet, de ember, méghozzá ilyen ember, az nagyon kevés van.

Nagy Mari ettől az évadtól a Nemzeti Színház művésze. Aki maga előtt látja, egészen biztos benne, hogy már a gondolattól is pirinyóra zsugorodik. Első versmondó versenyén belesült a szövegbe, ez máig karakteres emléke, eszébe is jut olykor, például színpadra lépés előtt. Ahogy az is elevenen él benne, honnan indult. Sűgölét nevelte alázatra, csoportos szereplés és két sikertelen felvételi. Még mostanság is meglepő számára néha, hogy este színpadra kell lépnie. Állítólag, ha megkérdezik tőle idegen társaságokban, mivel foglalkozik, azt mondja zavarában, színházban dolgozik, mint színész. Ez nem álszerénység. Nagy Mari pontosan ilyen. Elbűvölő, megbabonázó, varázserőjű kismanó. Most még talán el van veszve a nemzet nagy színházának nagy színésznői között, de hamarosan itt is ő lesz a legjobb.

Alföldi Róbert jó érzékkel fedezte fel magának évekkal ezelőtt. Irinát osztotta rá az Új Színház Három nővérében, majd hirtelenszöke Capuletét talált ki neki a Rómeó és Júliában. A Nyugalom című filmjében prostituált. Most karvezetőt próbál a Nemzeti következő bemutatójában, az Oresztészben, majd Titánia következik Botho Straus darabjában, A parkban. Alföldi

mikor Gothár kiharcolta számára az első főszerepet a Werthert már megírták című Bereményi Géza-darabban. És maga előtt látta lassan elszállingózó kollegáit, a kaposvári nagyok hűlt helyét. Eljött. Gyökértelen lett. Árvája a színházi világnak. Senki tanítványa. Mi több, munkanélküli. Azok után, amit A részlegben produkált, mely – nem mellesleg – Gothár legjobb munkáinak egyike.

A részleg úgy kezdődik, hogy Weisz Gizellára felfigyelnek. Képességeire, terveire, kitartására. Pályázatára, párizsi tanulmányútjára, külföldre távozott (elvált) férjére. Titokzatos megbízást kap, nem tudja, hová kell mennie, csak annyit, részlegvezetőnek kihelyezett részlegre. Különféle emberek kísérik egyik állomástól a másikig – könyveit üzemi naptárra, tisztálkodószereit mosószipponra, bőrcsizmáját gumira cserélik –, míg lassan kiviszik a világból. Hideg vonattal, rozoga autóbuszsal, kézi hajtású sínautóval, lovas szekérral, végül gyalog. Az isten háta mögé küldik, egy havas hegyek között megbújó kunyhóba, ahol az idő múlását csak úgy tudja követni, hogy a szénégető minden héten egyszer főtt krumplit rak le neki kis zsákban. Ahol nem lehet vizet melegíteni. Ahová azért került, hogy elgondolkodjon azon, miért került oda. És ahonnan nem tudni, mikor lesz visszaút. Nagy Mari apró teste úgy vitte az elbírhatatlan történelmi terhet, hogy közben az egész nézőtér megszakadt. Miközben Weisz Gizellát mindenétől megfosztották, mocskos ipartelepeken hurcolták végig, sárba taposták illúzióit – nyugodtan mosolygott. Belső melegség fűtötte, lelki békéje határozta meg minden rezzenését. Egy-egy pillanatig megcsillant szemében a félelem, de Nagy Mari

nak, nem áldozatot, tragikus hőst kreált, egy hús-vér asszonyt látunk magunk előtt, aki tehetetlenül sodródik, igazából fogalma sincs arról, mi fog történni vele.

De sorsot teremtett a Simon mágus francia tolmácsnőjének is, Enyedi Ildikó filmjében, pedig ha létezik komoly feladat vásznon, az Andorai Péter partnerének lenni.

A 33. Magyar Filmszemlén, 2002-ben nyerte el az elismerést, amit már A részlegért meg kellett volna kapnia hét évvel korábban. Történetesen a legjobb női alakítás díját. A Hetediziglen – Egy ház emlékei Valikája a vásznon öregszik meg, Nagy Mari kéthetes forgatás alatt száguldott át hatvan esztendőn.

Bár kétségkívül hatásosan hangzik, hogy a kaposvári sűgöt Gothár ismertette meg a nagyközönséggel, valójában azonban az a helyzet, mivel a magyar filmiparban egyáltalán nincs összefüggés teljesítmény és felkérések között, Nagy Marit tulajdonképpen a mai napig nem fedezte fel a nagyközönség. Pillanatai vannak rá ugyanis. A Csudafilmben például exfeleséget játszik, ülnek a tengerparton Kern Andrással, mikor megkérdezi: „Te, emlékszel Fonyódra?” – ez a film egyetlen nézhető kockája. Amúgy anynyira szörnyű, hogy vallatni lehetne vele. Gothár persze hívja szinte mindig, de hát ő filmeket készít, nem agyatos, így aztán rá sem túl nagy a kereslet. Nagy Mari színpadi felfedezése viszont tényleg az ő nevéhez fűződik. A Radnóti történt, mikor Honey-t osztotta rá a Nem félünk a farkastól című Albee-drámában. Na ez például egy olyan döntés volt, ami meglepte őt. Hiába a közös film, egyrészt ott volt ugye a tudathasadás-faktor, hogy

ahhoz, hogy belepaszírozzák valami skatulyába, ehelyett eltették nehéz idők. Például olyanokra, amikor senkire sem passzoló szerepet kell kiosztani. Mert ki tud Nagy Marin kívül néhány szóval eljátszani egy bizalmast? Melyik színésznőnek hisszük el, hogy ő takarítónő vagy hajléktalan a Keleti pályaudvaron? Ki az a cseléd, aki nála több életet tud vinni Pálfy Tibor szalonjába? Pardon, költői kérdések.

Nem volt már benne több professzionálisan megoldható szobalány, minden, bizalmas, takarítónő. Lassan ismételte volna magát. Valószínűleg tisztában volt ezzel.

Nagy Mari alighanem mindent tud a színházról. Erre akkor gondoltam, mikor a Színházi bestiákban hallgattam Doll Common monológját. Nem a mondanivaló volt meglepő vagy örökérvényű. Hanem, ahogy elhangzott. Attól máig kiráz a hideg.

„Mielőtt színház lett, medveheccet tartottak itt. A medvék utáltak ostorpattogásra táncolni. Apám volt a medveidomár. Egyszer egy nőstény megtámadta, apám ütötte, vágta, de a medve csak jött, csak jött. Felhasította apám mellkasát. Aznap éjjel kitépték a karmait. Üvöltött, visitott, vergődött fájdalomában. Felébredtem az ordításra és odarohantam. Csupa vér volt minden. »Ne, apa, ne!« – kiáltottam. »Ha hagyod, hogy egy fellázadjon, holnap már egyik sem fog táncolni neked. Ők táncolnak, mi húst eszünk. Erről egy szót se többet.«”

Jó lenne, ha valahol újra otthonra lelne. Egy olyan helyen, ahol szempont, hogy társulati tag. Ahol tudják, érzik, hogy mágiája van. Hogy bármi-re képes. A nemzeti üvegpalota nem az ő világa, mégis, most Alföldin a világ szeme.

Ki tud Nagy Marin kívül néhány szóval eljátszani egy bizalmast? Melyik színésznőnek hisszük el, hogy ő takarítónő vagy hajléktalan a Keleti pályaudvaron? Ki az a cseléd, aki nála több életet tud vinni Pálfy Tibor szalonjába? Pardon, költői kérdések...

Fotó: BIELIK ISTVÁN